

Професійна освіта: теорія, методологія, практика

Герлянд Т. М.,

*доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач лабораторії технологій професійного навчання
Інституту професійно-технічної освіти Національної академії
педагогічних наук України;*

Нагаєв В. М.,

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту
Державного біотехнологічного університету*

ДУАЛЬНА ФОРМА ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

В Україні сьогодні відбувається активне впровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх фахівців та вибудовується власна її система, що має певні особливості. До них належать: посилення практичної складової професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми навчання; інтелектуалізація й індивідуалізація професійного навчання; здійснення професійного навчання в умовах реального виробництва; розвиток соціального партнерства в закладах професійної освіти (ЗПО); відповідність професійної підготовки кваліфікованих робітників регіональній інфраструктурі; запровадження інституту наставників; створення інноваційного освітньо-виробничого середовища ЗПО [3. с. 10].

Посилення практичної складової реалізується шляхом впровадження різних видів work-based learning (WBL), зокрема учнівства, для залучення соціальних партнерів, компаній, палат та постачальників професійної освіти і навчання, стимулювання інновацій та підприємництва. Таке набуття знань і вмінь здобувачів освіти через безпосередню (або модельовану) діяльність в професійному контексті ґрунтується на практико-орієнтованих підходах і допомагає здобувачам освіти набутти знання, опанувати вміння, сформувати компетентності, що є значущими для реалізації професійної діяльності. WBL

широко використовується і в програмах підготовчої, первинної, подальшої професійної підготовки та підвищення кваліфікації, зміни профілю професійної діяльності чи розширення «набору» професійних вмінь тощо. WBL розглядається як потужний інструмент для: вироблення навичок і розвитку вмінь безпосередньо на робочому місці; підвищення продуктивності робочої сили; посилення співпраці між усіма учасниками освітнього процесу. Його надзвичайно високий потенціал сприяє оптимізації часу, зусиль і ресурсів (як людських, так і матеріальних та фінансових) [2, с. 146].

До особливостей професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою навчання слід віднести професійне навчання в умовах реального виробництва. Це спричинює певні проблеми та ризики в роботі суб'єктів господарювання (СГ), що надають робочі місця для виробничої практики учнів ЗПО в умовах дуальної форми навчання.

До них належать:

– неможливість укласти договір про здобуття професійної освіти за дуальною формою для неповнолітніх здобувачів освіти (укладають договір з ЗПО та СГ батьки або інші його законні представники);

– складність у формуванні переліку суб'єктів господарювання, що надають здобувачам професійної (професійно-технічної) освіти робочі місця або навчально-виробничі ділянки для проходження практичної підготовки, а також проблемність узгодження співпраці з ними (зміни кількості робочих місць та/або навчально-виробничих ділянок, що надаються кожним суб'єктом господарювання для практичної підготовки);

– відсутність або невідповідність вимогам сучасних стандартів навчально-виробничих ділянок для проходження здобувачами освіти практичної підготовки;

– витрати на створення нових робочих місць (за відсутності вакансій) або на вивільнення робочих місць і подальший пошук нових робітників;

– вірогідність несвоєчасного виконання здобувачами освіти власних обов'язків або наявність браку в результатах їхньої професійної діяльності;

– витрати на оплату праці наставників, організацію та проведення демонстраційних іспитів;

– відсутність відпрацьованих механізмів створення ефективних організаційно-правових форм взаємодії між суб'єктами господарювання та ЗПО;

– низка обмежень, пов'язаних з неповноліттям багатьох здобувачів освіти ЗПО.

Важливою особливістю професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою навчання є також запровадження системи наставництва (працівники СГ, які передають набутий досвід та знання здобувачам професійної (професійно-технічної) освіти під час практичної підготовки та сприяють їхній адаптації до робочого місця) на СГ, що надають робочі місця для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти. При чому, СГ зобов'язаний призначати здобувачу освіти наставника (на роботах із підвищеною небезпекою за наставником може бути закріплено не більше одного здобувача освіти).

Крім того, за участі роботодавців здійснюється впровадження нового змісту професійної освіти, що відповідає вимогам високотехнологічного виробництва: розроблення програмних і навчально-методичних матеріалів, що забезпечують реалізацію стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з робітничих професій; формування нових універсальних і професійних компетентностей випускників, адекватних вимогам сучасного ринку праці (корпоративність, вміння і готовність працювати в команді, універсальність, гнучкість, мобільність і адаптивність до нових видів професійної діяльності; творчість у роботі, здатність до самонавчання та саморозвитку, самостійність і відповідальність за результат; системне та аналітичне мислення, вміння застосовувати у професійній діяльності ІТ-технології); розроблення модульних програм випереджаючого професійного навчання та підвищення кваліфікації незайнятого населення за професіями у рамках інноваційної освітньої програми за договорами з роботодавцями та службою зайнятості.

Зокрема, застосування гнучких модульних технологій професійного навчання відповідно до Концепції розвитку професійної (професійно-технічної) освіти є одним з напрямів забезпечення якості робочої сили. Модульно-компетентнісний підхід передбачає модульну побудову змісту навчання з конкретної професії, що орієнтує на результати навчання – набуття особою необхідних компетентностей для виконання трудової діяльності. Його реалізація дозволяє забезпечити гнучкість складання індивідуальних і групових програм навчання; оперативно готувати фахівців до потреб швидкозмінного виробництва; створити адекватні умови підготовки фахівців як у закладах освіти, так і на виробництві; розробити й упровадити стандарти професійної (професійно-технічної) освіти за принципами системності, гнучкості, прозорості, безперервності, індивідуалізації [1, с. 19].

У цілому створення інноваційного освітньо-виробничого середовища ЗПО за умов дуальної форми навчання дає можливість: забезпечити сучасну якість професійної підготовки та перепідготовки робітничих кадрів та фахівців для базових галузей промисловості із залученням соціальних партнерів; досягти відповідності між освітніми та професійними інтересами особистості, потребами ринку праці і обсягами підготовки фахівців заявлених профілів; відновити престиж робітничих професій та визнати цінності практико-орієнтованої освіти.

Таке освітньо-виробниче середовище має бути творчим і спрямованим на всебічний розвиток особистостей майбутніх кваліфікованих робітників, здатних до системного й критичного мислення, вирішення виробничих проблем, продуктивної взаємодії тощо. За його допомогою забезпечується задоволення їхніх потреб, що сприяє мотивуванню до активної спільної діяльності, орієнтованої на конкретний результат – формування і розвиток професійних компетентностей здобувачів освіти, необхідних для професійної діяльності за фахом, конкурентоздатності на ринку праці та кар'єрного зростання впродовж життя.

Література:

1. Herliand T. M. Professional training of future skilled workers in professional (vocational) education schools based on modular and competence approach. *Scientific herald of the Institute of vocational education and training of NAES of Ukraine. Professional Pedagogy*. 2019. №2 (19). P. 18–23.

2. Кулалаєва Н. В., Гоменюк Д. В. Технологія розвитку соціального партнерства в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дуальної форми навчання. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. 2020. № 1 (20). С.146–150.

3. Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти : практичний посібник / Т. М. Герлянд, І. А. Дрозіч, Н. В. Кулалаєва та ін. Житомир: Полісся, 2019. 304 с.